

NA PROGRAMU SALIERI

Květnová koncertní dramaturgie přinesla originální umělecký počín. V době trvání Pražského jara se totiž v Týnském chrámu uskutečnil monotematický koncert z díla Antonia Salieriho. Interprety byly Smíchovská komorní filharmonie řízená dirigentem Josefem Vondráčkem a Smíšený pěvecký sbor Univerzity Karlovy Pedagogické fakulty, připravený sbormistryní Janou Veverkovou. I když hlavní význam Salieriho tvorby tkvěl spíše v díle operním (napsal úspěšná díla pro Itálii, Paříž a Vídeň), zde zazněly kompozice instrumentální a chrámové. Skladatel narozený v rok Bachovy smrti se dožil 75 let, během nichž byl konfrontován vlivy Glucka, Haydna, Mozarta i Beethovena. V programu jsme však slyšeli vesměs díla raná.

Sinfonii D dur La Veneziana napsal ve věku 25 let. Její třívěté rozvržení naplňující výrazové kontrasty Allegra, Andante a Presta vypovídá o osobnosti se suverénním rukopisem, smyslem pro výškové a barevné protiklady instrumentace, na druhé straně trochu méně obratnou invencí s opakováním hudebních myšlenek Autor raně klasického stylu pracuje hojně s ornamentikou a výrazovými kontrasty tempa (dosti vleklé Largo). Zatímco skladeb s názvem symfonie napsal Salieri tři, nástrojových koncertů má autor pět, mj. dva klavírní a jeden varhanní. Uvedený Koncert pro flétnu, hoboj a orchestr C dur z r.1774 je asi nejznámější, byl mnohokrát nahrán a tak získal světovou popularitu. Sólisty koncertu se stali Jana Vildová (flétna) a Roman Tomeček (hoboj), kteří své poměrně náročné party zvládli v chrámové akustice profesionálně. Obtížná byla už intonace; nástrojové party sóla jsou často předepsané v melodických dvojhlasech pádivého tempa buď v rytmických souběžích, nebo s délkovými prodlevami jednoho sóla. Svižné traktování hudebního proudu první části, jenž v libozvučných intervalech doplňoval orchestr je vystřídáno trochu instruktivním Largem, v němž se jakoby zklidňuje kompoziční napětí. Kadence sóla byly virtuózní a závěrečné Allegretto stavělo na instrumentálních přednostech orchestru. Pozdější Hofkapellmeister orchestru ve Vídni a šéf Italské komické opery již v mládí intenzívně využíval své představitosti na poli nástrojových možností hráčů.

Salieriho duchovní hudba obsahuje asi 100 kusů, psaných na latinské texty. Mezi nimi je i Mše D dur z roku 1788 s podtitulem Hofkapellmeistermesse. Jde o poměrně rozsáhlé dílo o němž lze soudit, že respektovalo ideje encykliky Annus Qui z roku 1749, která pak byla posílena reformami Josefa II. z roku 1783 a 1786, jež vyžadovaly od chrámové hudby srozumitelnost a prostotu. Zdá se, že se zde Salieriho hudba vyvarovala samoučelné virtuozity a operních manýr, které poškozovaly chrámovou hudbu pozdního 18. století. Kompoziční plán jednotlivých částí (Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus, Benedictus a Agnus Dei) je časově dost rozdílný (rozsáhlé je např. Gloria). Partitura mše je muzikální, má výrazové napětí; cituje pastorální melodiku stejně tak jako ryze slavnostní myšlenky (mše vznikla k oslavě návratu panovníka z Turecka). Tématická práce je čitelná, party přinášejí mnoho ozdob, autor pracuje s imitační technikou fugy, část díla je předepsaná jako sborové a capella a přináší vysoké nároky na dodržení výšky intonace. **Smíchovské komorní filharmonii se podařilo výborně vystihnout barevné a dynamické valéry exponovaných žesťů i hybné proplétání hlasů v hutně napsaném orchestrálním proudu. Také sbor, připravený na obtížný úkol v neuvěřitelných 7 zkouškách odevzdal znamenitý výkon.** Závěrem lze shrnout, že večer přispěl k rehabilitaci autora, jehož jméno bývá tak často poměřováno jeho dobovým konkurentem, kterým nebyl nikdo jiný než Wolfgang Amadeus Mozart.

Není nutno připomínat všechna fakta o sporu Mozart a Salieri. Jen stručně: fáma vznikla z tiskové poznámky pražského dopisovatele berlínského listu, že Mozart byl v Praze otráven. Podpořena byla i výrokem F.X. Němečka, který tvrdil, že Mozart oznámil své ženě, že ho kdosi otrávil. Do role Mozartova vraha obsadil Salieriho také A.S. Puškin v povídce Mozart a Salieri. Toto téma se pak stalo podkladem libreta stejnojmenné opery N. Rimského-Korsakova. V této linii pak snad následuje neutrální Shafferova hra a Formanův film Amadeus. Méně známá je skutečnost, že v roce 1997 proběhl v Justičním paláci v Miláně soud s cílem objasnit vraždu, která se odehrála před 200 lety. Vrahem měl být Salieri, obětí Mozart. Za účasti právníků, lékařů a ze svědectví dobového tisku se zkoumalo tzv. Salieriho přiznání, které pronesl ve stavu duševní nepřičetnosti Alzheimerovy choroby: "velmi jsem ublížil Mozartovi". Toto tvrzení však v jasnější chvíli odvolal. Konečný verdikt soudu tedy zněl: Salieri byl nevinný.

A tak k různým typům mší, které v historii dějin hudby označily ty Haydnovy za epikurejské, Janáčkovu Glagolskou za barbarskou nebo Messiaenovy (užívající Martenetovy vlny) za bezbožné, přibyla na výše uvedeném koncertě další mše, jejíž autor proslul zvláštní pověstí a osudem. Naplněný sál Týnského chrámu ji po zásluze odměnil dlouhým potleskem který byl oceněním nejen tvůrce, ale z velké míry i interpretů večera.